

УДК 159.9:268

Лозинська Т.Л.,*магістр психології, здобувач кафедри психолого-педагогічних дисциплін Національного університету «Острозька академія», м.Львів, Україна*

ПСИХОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ ХРИСТИЯНСЬКОЇ РЕАБІЛІТАЦІЇ УЗАЛЕЖНЕНИХ ЛЮДЕЙ

Стаття висвітлює проблеми ресоціалізації людей із узялежненою поведінкою. Презентовано дослідження в галузі наркозалежності, а також представлено програму християнських центрів реабілітації.

Ключові слова: *духовність, залежна поведінка, християнська психологія, реабілітація.*

Лозинская Т.Л. Психологические аспекты христианской реабилитации зависимых людей

Статья освещает проблемы ресоциализации людей с зависимым поведением. Представлены исследования в области наркозависимости, а также представлена программа христианских центров реабилитации.

Ключевые слова: *духовность, зависимое поведение, реабилитация, христианская психология.*

Lozinska T.L. Psychological aspects of the Christian rehabilitation of the addicted people

The article highlights the issues of social rehabilitation of people with addictive behavior. The research on addiction is presented as well as the program of Christian rehabilitation Centers.

Key words: *spirituality, addicted behavior, rehabilitation, christian psychology.*

Наркоманія та алкоголізм – одні із глобальних проблем українського суспільства. Сучасна ситуація в країні щодо проблем наркоманії дедалі загострюється: останні п'ять років в Україні спостерігається небачене їх зростання. Рівень наркотизації України найвищий у Європі. Офіційна статистика з наркоманії наводить цифру – 500 тис. наркоманів – тих, хто добровільно став на медич-

ний облік. Насправді, ця цифра в 10 – 15 разів більша. Щорічно близько 150 тис. молодих людей стає наркоманами. Віковий рубіж наркозалежної молоді має тенденцію до зниження. Від загальної кількості наркоманів серед населення за статистикою 20% – це школярі, 75% – молодь віком 16 – 30 років, 5% – люди старшого віку. Близько 120 тис. людей щороку помирає від наркоманії та її наслідків – це становить 329 осіб щодоби. З тих, хто вживає наркотики, виліковується лише 5-6%. В останні роки наркозалежні стають основною причиною поширення таких хвороб як СНІД, гепатит С, інших вірусних інфекцій.

Тому метою статті є окреслити психологічні аспекти християнської реабілітації uzалежнених людей.

Станом на 2011 рік, за даними МВС, близько 90% злочинів було скоєно наркоманами [1;4].

Над проблемами адиктивної поведінки працювали такі вчені як І. В. Лінський, Е.В.Змановська, О. І Мінко, Е. Б Первомайський, Н.Ю Максимова., Ц. П. Короленко, А.Є.Лічко, В.С. Бітенський, О. О.Сердюк., Ю. Л. Белоусов, Л.Г. Леонова, Н.Л. Бочкарьова, Г.Д. Золотова. Проблеми наркозалежності досліджували А. Н. Гаранський, Л.А.Богданович, В.А.Ядов, В.Ф.Єгоров, А.Г.Врублевський, С.А.Кулаков, К.Е.Воронін, В. М. Ялтонський, Н. А. Сирота. Зокрема проблеми християнської реабілітації наркозалежних досліджували Р. Росс, Є.М. Проценко, Н.Г Штейн, С.С. Якушенко та ін. Попри те, на сьогодні проблеми християнської реабілітації ще недостатньо досліджені та потребують поглибленого опрацювання. Тому метою статті є окреслити психологічні аспекти християнської реабілітації uzалежнених людей.

Суттєвий внесок до розуміння аспектів християнської реабілітації залежних людей вніс пастор Рон Росс (штат Флорида, США). У своїй книзі «Преодоление прошлого» він описує шлях християнського преображення для людей, які поневолені наркоманією та алкоголізмом через визволення від душевних травм, які вони отримали в минулому, виростаючи в неблагополучних сім'ях. Автор наголошує на важливій ролі взаємопідтримки в християнських групах у процесі uzдоровлення від наркотичної залежності [10]. Є.М Проценко, досліджуючи проблеми християнської реабілітації, описує психологічні та духовні аспекти «Програми 12 кроків». Він вказує на те, що основою Програми, починаючи з першого кроку і до останнього є покаяння (поворот всього життя людини до Бога)

– як абсолютно необхідна умова і результат ефективної роботи «по крокам» [9]. Н.Г.Штейн, досліджучи вплив духовно – орієнтованого підходу на ресоціалізацію наркозалежних, стверджує, що повернення в суспільство можливе тільки тоді, коли «період власної відмови від наркотика і активного лікування, мотивованого самим наркозалежним доповнюється реабілітаційним періодом, інтегрованим і наповненим духовно-просвітницьким змістом» [14]. С. С. Якушенко представляє модель реабілітаційної програми для осіб із залежною поведінкою на основі християнської психології та описує основні етапи процесу реалізації даної моделі [3]. Синодальний відділ по церковній благодійності та соціального служіння Руської Православної Церкви випустив посібник «Методологія соціальної реабілітації наркозалежних у церковній громаді» [11]. У посібнику наводяться відомості про різні програми реабілітації, а також про історію церковної реабілітації в новітній час, її проблеми та перспективи. Також низка вчених спільно із фахівцями науково-методичного та клініко-реабілітаційного центру з проблем хімічних залежностей розробили методичні рекомендації з питань організації та функціонування центрів ресоціалізації наркозалежних [6]. В посібнику узагальнено досвід роботи існуючих центрів, огляд програм та методик, які використовуються для ресоціалізації наркозалежних. Таким чином, презентація вищезазначених психологічних праць окреслює вектор наших подальших досліджень в напрямі визначення мети, філософії християнської реабілітаційної програми та особливості впливу віри в Бога на особистість залежної людини.

Враховуючи актуальність проблеми стрімкого зростання наркоманії в українському суспільстві, перед нами стоїть нелегке завдання пошуку ефективних шляхів подолання залежності та ефективних способів допомоги людям, які мають таку залежність. На сьогодні існує ефективний шлях звільнення від наркозалежності – це віра в Бога, пізнання Його любові та відмова людини від свого гріха заради слідування за Ним. Ефективним інститутом цього шляху є діяльність Християнського центру реабілітації.

Досвід роботи таких центрів реабілітації існує в Україні з 1994 року. За 18 років християнського реабілітаційного руху в Україні створено понад 260 стаціонарних центрів, які використовують різні реабілітаційні методи, методики та технології, але мають однакову систему незмінних християнських принципів та цінностей.

Головною метою діяльності Християнських центрів реабілітації є ресоціалізація наркозалежної молоді шляхом надання духовної, соціально-психологічної підтримки на основі принципів християнської моралі, духовної психотерапії та популяризації здорового способу життя[6]. Мета християнської реабілітаційної програми – допомога людям у вирішенні їхніх психологічних та соціальних проблем через навернення до вищих духовних цінностей, у віднайденні ними сенсу життя та сили подолати труднощі шляхом пізнання безмежної любові Ісуса Христа, сили Його прощення.

Християнська мораль розглядає залежність як один із симптомів, наслідків гріха (порочності, моральної розпусти), а також як наслідок перенесених душевних та моральних травм особистості[6;9]. З біблійної позиції людина має дух, душу та тіло, тобто триєдина. Наркоманія – це хвороба, що полонить усі рівні людини, тож лікування потребує вся сутність людини. Тому християнська програма скеровує людину на звільнення від гріха та внутрішнє зцілення, допомагає залежній людині на основі духовних принципів, християнської моралі стати на шлях видужання особистості для вільного та повноцінного життя через духовне відродження, відновлення емоційного стану, поліпшення фізичного здоров'я, а також через оновлення родинних стосунків, соціальну адаптацію в суспільстві.

Основоположні базисні підходи, що лежать в основі християнської реабілітації, є такими:

1. *«І пізнаєте правду, а правда вас вільними зробить!»* [2, Єв. від св. Івана, 8/32]. Навертаючись до Бога та пізнаючи Його істину, людина усвідомлює, що вона може жити повноцінним, наповненим змістом життям, стати цілісною особистістю, замість бути в полоні гріха. Єдиний, Хто може визволити людину від духовного, душевного та фізичного рабства, – Ісус Христос. *«Коли Син (Божий) зробить вас вільними, то справді ви будете вільні»* [2, Єв. від св. Івана, 8/32]. Тільки Ісус Христос може повернути цілісність людини, втрачену нею через гріхопадіння ще в Едемському саду.

2. Служіння «доброго самарянина» [2, Єв. від св. Луки, 10/30-37]. Допомагаючи іншим людям одужати, людина одужує й сама. Біблійний шлях для кожного, хто шукає звільнення, один: бути подібним Христу. Христос як милосердний самарянин не пройшов повз нужденну та страждаючу людину. Саме усвідомлення цього та велика подяка Богу за порятунок, скеровує бажання звільнених

служити людям, які «заблукали» та пропадають. Тому традиційно в християнських реабілітаційних центрах працюють люди, які самі пройшли реабілітацію в них, повернулися до здорового життя та з часом самі почали допомагати людям із залежностями.

Результати роботи християнських центрів вражають: за неофіційною статистикою близько 85-90% людей, які закінчують реабілітацію, більше ніколи не повертаються до наркотиків та алкоголю. Але значимою перевагою християнської реабілітації є те, що змінюється не лише поведінка людини, але й її внутрішній світ, її цінності та уявлення про себе. Нами було проведено емпіричне дослідження, метою якого було виявити зміну життєвої «Я» – концепції наркозалежних людей після навернення до Бога. Дослідження проводилося серед групи осіб, що пройшли реабілітацію в християнському центрі «Нове життя», м. Львів та серед засуджених осіб Львівських виправних колоній №30, 48, які мали досвід вживання наркотиків та подолали залежність за допомогою віри в Бога. Досліджувані відрізнялися за віком, статтю, терміном вживання наркотиків, наявністю захворювань. Загальною об'єднуючою характеристикою було те, що всі досліджувані пройшли курс реабілітації або мали досвід тверезості не менше двох років.

На етапі збирання даних використовувалися такі емпіричні методи як спостереження, тестування, анкетування, бесіди. В дослідженні використовувалася методика «Чи об'єктивно ви себе оцінюєте?» для визначення об'єктивності самооцінки досліджуваних та анкета – опитувальник для визначення зміни уявлення про себе, почуттів, життєвих цілей після навернення до Бога. В результаті дослідження було виявлено, що такі уявлення про себе як «я наркоман», «я – злочинець», «я – злодій», «нікому не потрібний», «недостойний прощення», «останній грішник», «невиправний», «закінчений», «приречений» змінилися на «я дитина Божа», «я прийнятий, люблений», «я прощений», «я спасений», «я здібний». У більшості людей ці уявлення про себе стали їхніми внутрішніми переконаннями. Уявлення людини про себе, її самоприйняття, самооцінка, мотивація, цілі в житті, поведінка кардинально змінилися, негативна «Я»-концепція змінилася позитивною. Зміна уявлень про себе не залежали від віку людини (від 25 до 50 років), від її фізичного стану, терміну вживання наркотиків (від 3 до 15 років), від статі, способу життя (домогосподарка, злочинець), від терміну ув'язнення (від 1 року до 30 років), ступені

важкості скоєних злочинів (вбивці, крадії). При зіставленні груп піддослідних було виявлено, що у групі засуджених осіб простежується аналогічна з групою реабілітованих тенденція зміни уявлення про себе. Це свідчить про те, що незалежно від місця перебування людини, коли вона робить рішення навернутися до Бога це приводить до змін в її житті.

Отже, за допомогою віри в Бога, прийняття християнських цінностей наркозалежні люди не тільки позбулися залежності, а й докорінно змінили свою позицію щодо себе, Бога та інших людей. Слід зазначити, що денаркотизованим людям треба багато працювати над собою, адже вони мають у характері тенденції до домінування, панування, контролю, зверхності, свавілля щодо інших людей, непідкорення авторитету. Слід пам'ятати, що відновлення особистості – це тривалий процес. Важливо, щоб цих людей супроводжували в їх особистісному становленні духовні, зрілі особистості.

Ще донедавна багато вірян не могли збагнути, як їм ставитися до того, що наркозалежні люди йдуть до Бога, звільняються від залежності, служать Йому: «Чи потрібні Богу наркомани?». Вони певний час придивлялися до них і чекали плоду в їхньому житті. Зрештою, слід визнати, що Бог робить чудеса в житті цих людей: із наркозалежного злочинця людина стає щирим християнином, порядним громадянином суспільства, самовіддано служить Богу[13]. Насправді Бог не дивиться на минуле людини, й кожен, хто кличе Його ім'я, спасається. Бог може покликати на служіння будь-яку людину, незалежно від її статусу чи поведінки. Згадаймо біблійного персонажа Савла (в майбутньому – знаменитого апостола Павла), який знущався з християн, а коли Бог відкрився йому – розкаявся та служив Богу до кінця життя[2, Дії св. Апостолів, 9]. Розкаяння людини в злочинних учинках веде до прощення людини Богом і до зміни її поведінки.

Передумовою формування залежності, скоєння порушень, на нашу думку, є, передусім, сучасна криза духовності. Такої думки притримуються і сучасні дослідники [5]. Духовний розвиток людини – важливий аспект, що стосується запобігання цим негативним явищам. Відсутність усвідомлення змісту, заради якого варто жити, відчуття внутрішньої порожнечі, вакууму породжує духовну порожнечу, так званий «екзистенційний вакуум»[8]. Ця порожнеча компенсується такими негативними явищами як наркоманія,

алкоголізм, злочинна поведінка тощо[9]. Духовність, моральність особистості є протидією асоціальної та адиктивної поведінці[7]. Духовне становлення – це вища мета кожної особистості, а не лише потреба залежної людини, адже на ґрунті духовності зростає та міцніє особистість як цілісна система. Як показує досвід, ефективними методами активізації духовного розвитку особистості є пізнання і пошук Бога, читання Писання як авторитетного Божого Слова та його виконання, відвідування церкви, служіння Богу та служіння людям.

Отже, очевидним є те, що моральність особистості, її духовний розвиток через навернення до Бога та служіння Йому, через формування духовних моральних цінностей, релігійного світогляду наповнює змістом життя людини, змінює її докорінно й однозначно може бути як потужним фактором попередження будь-яких негативних явищ, так і звільнення від них. Християнська програма центрів реабілітації ґрунтується на теорії та практиці духовної психотерапії, незмінних принципах християнської моралі та етики, істині Слова Божого, визнанні гідності та цінності особистості, впевненості в тому, що з будь-якої залежності є вихід через віру в Ісуса Христа як Визволителя та Спасителя людства. Шлях реабілітації – дорога до життя в Христі[12], бо Він – Той, хто піднімає та воскрешає навіть того, хто вже загинув для світу. Він – Той, хто дає життя кожному, хто Його покличе.

Список використаної літератури та джерел:

1.Алкоголізм і наркоманія – статистика України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: centerblago.com.ua/.../106-alcoholizm-narkomaniya-statistika. Назва з титул. екрану.

2.Біблія. – М.: Об'єднання біблійних товариств, 1990. – 292 с.

3.Жуковський В.М. Модель реабілітації осіб з адитивною поведінкою на основі християнської психології / В.М.Жуковський, С.М.Загородній, С.С.Якушенко // Вісник Київського інституту бізнесу та технологій №3 (19). – Київ: Видавництво КІБІТ, 2012. – С. 125 – 126.

4.Лінський І.В. Актуальні тенденції поширення залежності від психоактивних речовин в Україні: Аналітичний огляд / Лінський І.В., Мінко О.І., Первомайський Е.Б. – Харків, 2004. – 26 с.

5.Машак С. Сучасна криза духовності як передумова скоєння правопорушень / Машак С. // Практична психологія та соціальна робота: Науково-практичний освітньо-методичний журнал. – 2011. – № 5. – С. 44–47.

6. Методичні рекомендації з питань організації та функціонування центрів ресоціалізації наркозалежних / [О.М. Балакірева, А.М. Бойко, Р.М. Бойко та ін.]. – К.: Державний ін-т проблем сім’ї та молоді, 2004. – 200 с.
7. Психологічні аспекти національної безпеки: організована злочинність: матеріали IV Міжнародної науково-практичної конференції / Львівський державний університет внутрішніх справ. – Львів: ЛьвДУВС, 2010. – 244 с.
8. Савчин М.В. Вікова психологія: навч. посіб. / М.В. Савчин., Л.П. Василенко. – К.: Академвидав, 2006. – 360 с. (Альма – матер).
9. Проценко Е.Н. Наркотики и наркомания: надежда в беде / Проценко Е.Н. – 2-е изд., – Москва, «Триада» – 2006. – 240 с.
10. Росс Р. Преодоление прошлого / Рон Росс; пер. с англ. Е. Проценко. – Москва, «Триада» – 2002. – 296 с.
11. РПЦ випустила посібник з реабілітації наркозалежних [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://religions.unian.net/ukr/detail/9559>. – Назва з титул. екрану.
12. Сиротич Р. Наркоманія як суспільна проблема [Електронний ресурс] / Сиротич Р. – Режим доступу: caritas-kiev.org.ua/.../90-2011.
13. Чи потрібні Богу наркомани?, Християнський центр «Життя». Видавництво «Тимофій», Львів, 98. – 82 с.
14. Штейн Н.Г. Вплив духовно – орієнтованого підходу на ресоціалізацію наркозалежних / Штейн Н.Г. // Вісник Київського інституту бізнесу та технологій №3 (19). – Київ: Видавництво КІБіТ, 2012. – с. 109 – 113.